Қ.А.Ясауи атындағы Халықаралық Қазақ-Түрік университеті
Медицина факультеті

ТІЛДІҢ ГИСТОЛОГИЯЛЫҚ ҚҰРЫЛЫСЫ

Қабылдаған:Тастемирова.Б

Орындаған: СТК-228,2-топ

ЖОСПАР

- I Кіріспе
- II Негізгі бөлім

- Тіл және оның бүртіктері
- Тіл бұлшықеттері
- Тіл иннервациясы

- III Қорытынды
- IV Пайдаланылған әдебиеттер

Тіл

- Тіл бұлшық еттен тұратын құрылым, сырты кілегей қабықпен қапталған, бедері әрқалай болып келеді де, оньң үстіңгі, астыңғы және бүйір сырты деп ажыратылатын беттері болады. Адамда тіл сөйлеу мүшесі. Жеген астың дәмін татып, оны анық-тауға қатысады, майдалауда, жұтуда да қызмет атқарады.

- Тілдің үстіңгі және бүйір беттерінің кілегейлі қабықтарының көптеген шығыңқы келген түстары болады, олар бүртіктер деп аталады. Бүртіктер жіпше тәрізді *(papillae filiformes)*, саңырауқұлақ төрізді *(papillae fungiformes)*, науаша тәрізді *(papillae valatae)* және жапырақша тәрізді *(papillae folitae)* больп бөлінеді.

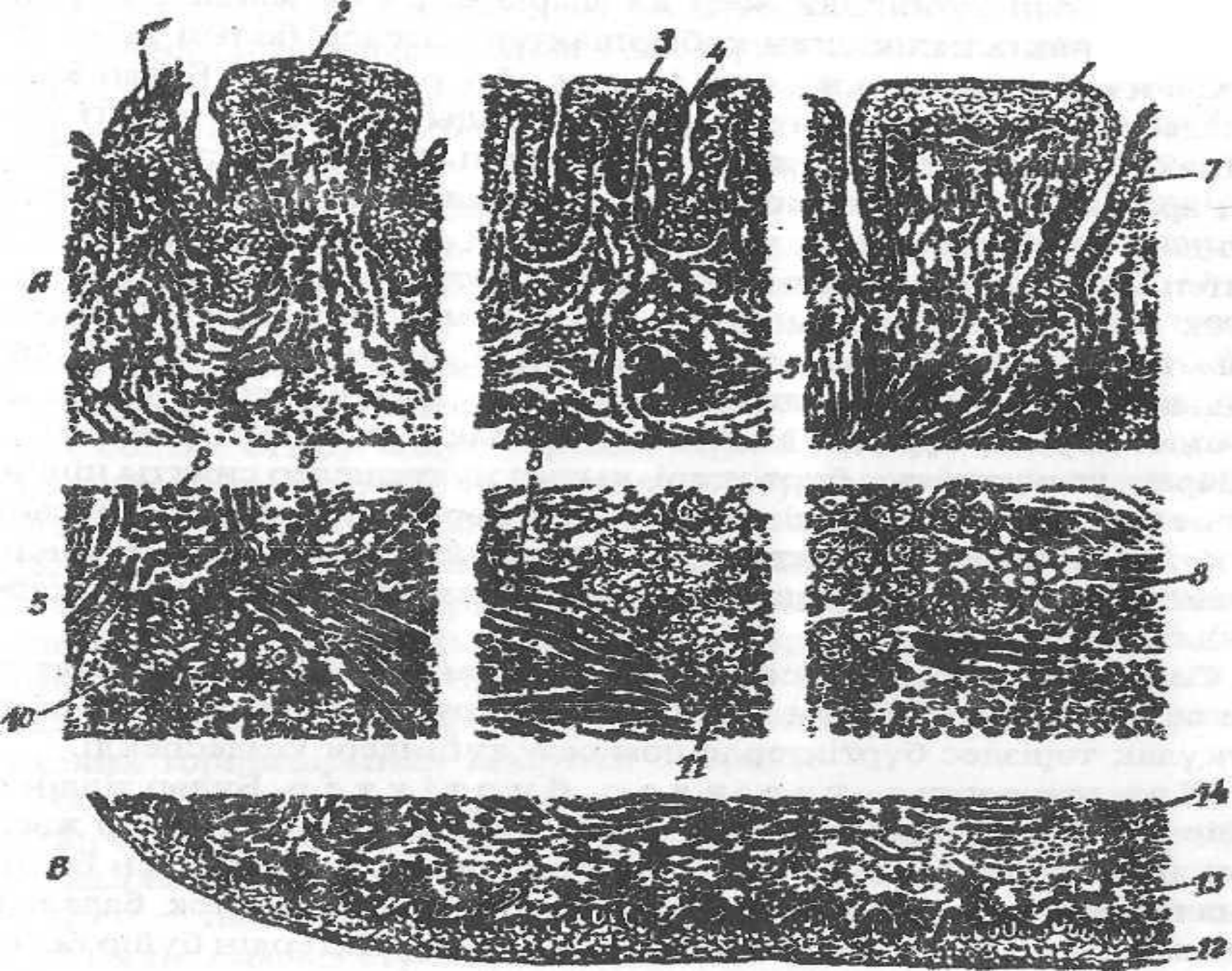
1
2
3
4
7
A
5
6
6
6
5
8
10
11
14
B
13
12

Жіпше тәрізді бүртіктер

Жіпше тәрізді бүртіктер— ең көп больп, молынан кездесетін бүртіктер,тілдің үзына бойғы жотасында кездеседі, әсіресе науа тәрізді бүртіктердің иіліп бүрыш жасаған түстарында шоғыр-ланған болады. Олар конус тәрізді өсінділер жасап, бірнеше топтар түзеді, үзындығы 0,3 мм болады .Жіпше тәрізді бүртіктер бір-біріне тығыз жабыса орналасады да, содан тілдің үсті бархыт сияқтанып түрады. Олардың арқауын меншікті тақташасының үлпасы түзеді, оларды алғашқы бүртіктер деп атайды. Осы алғашқы бүртіктердің үбасынан 5-тен 20-ға дейіи қосымша бүртіктер таралады, бүл бүртіктер жіңішке келген дәнекер үлдаларынан пайда болады да, олар эпителийге тығыз байланысады. Бұл жіпше төріздес бүртіктер сырт жағынан көпқабатты жалпақ мүйізденетін эпителиймен жабындалған. Осы жіпше тәрізді бүртіктердің эпителийінен торшалардың түлеп сыпырыльыптүсуі физиологиялық процестерді, регенрацияны білдіреді. Ас қорыту органдарының қызметі бүзьлғанда эпителийдің үстіңгі беттеріндегі торшалардың түлеуі баяулайды, сөйтіп жіпше тәріздес бүртіктердің үштарындағы торшалар түлемей жинақталып қалады.

Науаша тәрізді бүртіктер

Бұл бүртіктер тілдің үтіңгіі бетінде, тіл түбірі мен тілдің жуан денесінің шекаралығында ,ұзындығы 1—1,5 мм, диаметрі 1—3 мм-дей, саны 6-дан 15-ке дейін болып орналасып жатады. Олар басқа бүр-тіктерге қарағанда тілдің үстінен шығьщқырап түрмайды, қайта оның қалың қабатына батыңқы орналасқан больш келеді. Науа тәріздес бүртіктер жіңішке болады да, одан жоғары жағыньщ ені жалпақ бо-лып, кілегей қабықпен бір деңгейлес орналасады (60-сурст). Әрбір бүртік кілегейлі қабықтың білігімен көмкеріледі. Осы білік науа төрізді бүртіхті шүңғыл әрі тар жапсар-науа арқылы бөліп түрады (осыдан барып науа тәрізді немесе білікпен көмкерілген бүртік деген атау пайда болып отыр). Науа тәріздес бүртіктер мен оларды қоршап түрған біліктердің бүйірін қалтамалал түрған көпқабагш жалпақ эпителийдің қалың қабатында көптеген дөмдік түйіндер орналасьш жатады. Сол жапсарға белокты сілекей бездердің сағасы (өзегі) келіп ашылады. Ал, бүл бездердің соңғы бөлімдері түйшнің табанында, көлденең жолақты бүлшық ет будаяары арасында орналасқан. Осы бездердщ шығарған сөлі бүртіктің жапсар-науасын жуып-шайьш, ас қалдшагарынан, микроорганизмдерден және түлеп қопсыған үстщгі эпителий торшаларынан тазартып отырады.Науа тәрізді бүртіктер мен біліктердің дәнекер улпаиарыцда ретсіз жатқан миоциттердің будалары жиі кездесіп отырады. Бүл миоцит-тер жиырьшған кезде бүртік пен білік жақындасады. Бүл күбьшыс-тың мөні — тағамдық заттардың дәмдік бүртіктермен етенс жақын-дасуын қамтамасыз ету болып табылады.

Саңырауқулақ тәрізді,жапырақ тәрізді бүртіктер

- Саңырыуқулақ тәрізді бүртіктер:Тілдің бүйір беттерінде,арқашығында шашыранды түрде ал тіл ұшында топталып орналасқан.Олардың қызметі: Тамақтың тәтті және қышқыл дәмін сезу.
- Жапырақ тәрізді бүртіктер:Тілдің бүйір беттерінде орналасқан.Қызметі: Тұздыны,тәттіні сезу

- Дәмдік бүртіктердің өзі сопақша келген денешіктер түрінде бо-лады, олардың ұзындығы 0,08 мм, ені 0,04 мм, 40—60-ы бір-біріне тығыз орналасқан торшалар больш келеді. Олардың арасьшан дөмді сезу — сенсорлық, тіректі к-с үйемелдеуші жөне б а з а л ь д і деген торшалар түрлерін ажыратады. Бүл дөм еезу бүртіктер өз астарында жатқан дәнекер үлпасымен базальді мембра-на арқылы бөлініп түрады. Дәмдік бүртіктің үшы тіддің үстіңгі бетімен *д ә м д і к с а ң ы л а у (poms gustatorius)* тесіктері арқылы байланы-сады, ал олардың өзі кішкене ғанашүңқыршаққа - *д әмдік шу ң~ қ ы р г а* тіредеді, оның жақтаулары дөмді сезу — сенсорлық және тіректік-сүйемелдеуші торшалардан түрады.

Дәм сезу

- Дөмді сезу — сенсорлық эпителио-ц и т т е р *(epitheliocutus sensorius gwstatoriae)* сопақша созылған пішіңце болады. Олардың ядросы торшаның базальді бөлігіне қарай жақын орналасқан. Торшаның апикальді бөліііінің цитогоіазмасьщда ясақсы дамыған агранулюрлық эндоплазматикалық тор мен көгггеген мито-хондриялар бар. Ал, дөм сезу — сенсорлы торшаларьшың апикальді бөлігінің үстінде микробүрлер болады, осыған байланысты дәмді қабылдаушы мембрананың беткі жағы айтарлықтай үлгайып молая түседі. Дөмдік шүңқырдағы микробүрлердің аралықтарында өте жоғары фосфатазалык, белсенділігі бар электрондық тығыз зат жата-ды және онда адсорбенттік қызмет атқаратын (дөмдік заттардың), дөм сезу бүртіктерге дәмдік саңылау тесіктері арқылы енетін көп мөлшерлі мукопротеидтер мен белоқгар болады. Дөмді заттардьщ мембранаға жақын қабатта микробүрлердің гоіазмалеммалары арқы-лы адсорбцижіану процесі кезінде олардағы рецепторлық белоктың молекулаларында конформациялық өзгерістер пайда болады. Осы өзгерістер дөм сезу торшалары қабығьшың өткізііштігінің толық өзгеруіне, олардың деполяризацияға үдіырауына, сөйтіп сигналдар-дың афференттік нерв талшықтарымен әрі қарай берілуіне апарьш соғады. Арқаулық дәнекер үлпадан дәм сезу бүртіктеріне 50 шақты афферентгік нерв талшықтары өтіп тарайды, олар тіректік-сүйемел-деуші торшаларды бойлай жүріп, дәм сезу торшаларьшың бүйір бет-терінде олармен синапстық башіаныстар түзеді.

Тілдегі нерв ұштары

- Нерв ұштары түсында ацетилхолин көпіршізсгері кездеседі және онда ацетилхолин эстераза бар. Мұның өзі нейроэпителиальдік си-напстарда қозу процестерінің химшшық жолмен берілетінін көрсетеді,Нерв талшықтары нейроңдарының перифериялық өсінділері болып табылады. Олар бет (тілдің астыңғы жағының 3/2-сін қамтитьш), тід-жүтқыншақ (тілдің артқы 3/1-ін қамтиды) жөне кезбе тамы-рының (жүтқыншақтың, көмей устінің, жұмсақ таңдайдың дөмдік торшаларыка келетін) құрамдарына кіреді. Осы биполярлы торша-лар аксондары (бірінші нейронның) жалғыз буда құрамында больш, сопақша миға барып аяқгалады. Осы түстардан екінші нейронның аксондары болып табылатын дөмдік талшықтар көру томпешігінс қарай барады, ал онда өзінің аксондары арқьгаы ми қыртысымен байланысқан үшінші нейрон орналасқан. Дәм сезу анализаторының ми 'қыртысшқ бөлігі иіс сезу анашзаторынын, қыртыстық бөлімі-мен көршілес жатқан "теңіз түлпары" иірімдерінде орналасады .

Тіл бұлшықеттері

- Тілдің бүлшық еттері тілдің негізін үш бағытта бір-біріне пер-пендикуляр айқыш-үйқыщ болып жататын көлденең жолақты бүлшық ет талшықтары құрайды, тік бағыгга, үзына бойына және көлденең (60-сурет). Бүлшық ет талшықтары будаларьшың арала-рнвда борпыддақ тачшықты дәнекер үлпасы орналасқан, онда май торшалары мен тіл сілекей бездерінің соңғы бөлімдері де бар. Тілдің бүлйіық етін оң жөне сол бөліктерге тығыз дәнекер үлпадан түратын перде бөліп түрады

Тілдің қантамырлары

- Бұлардан басқа тілдщ үстіңгі белігіне артериялық тармақшалар таралады. Артершшық қантамырлар торлы қабатта келденең жазық бойынша орналасқан болады да, бұлардан тік бағытта кілегей қа-бықтьщ бүртіктеріне соңғы бұтақтар больш тіреледі. Осы соңғы бұтак,тар дәнекер үлпа бүртіктерінде қан вена тамырларына кілегей
- қабықтьң өзіндік тақташасының түтаспасына қарай ағады, Осы түтаспа тіндің арқауында орналасқан вена қантамырлары түтаспа-еына қарай өтеді.

Тіл иннервациясы

- Тіл бұлшық еттерінің қимылдауы тіл асты және дабыл пердесі жүйке-тамырларыньң тарамдалуының арқасыңда атқарылады. Тіл кілегей қабығындағы дәмдік бүртіктерден басқа да ауырғанды, ысып-суынғанды, сәл тиіп кеткенді сездіретін жүйке тамырларының ең соңғы үштарына бай. Олардың үяшықтарының біразы эпителийде орналасқан. Дегенмен, ең көп рецепторлар бөлігі тілдегі кілегей қабықтың өзіндік тақташасында орналасқан болып келеді, Олар тарамдалған бұтақша, домаланған шумақ тәріздес түрде кездеседі. Жуан миелин талшықтарынан тұрады. Бұл Тұстарда инкапсуляцияланған Краузе құтылары тәріздес жүйке таімыр ұштары да табылып жатады.

Қорытынды

- Тіл дәм сезу мүшесі.Тілдің үш бөлігі бар:ушы,денесі,түбірі.
- Сыртқы беті көпқабатты эпитеийден қапталған шырышты қабықтан турады. Тіл арқашығы астың дәмін анықтайтын, ыстық ,суықты қабылдайтын бүртіктерден турады.

ПАЙДАЛАНЫЛҒАН ӘДЕБИЕТТЕР

- ЮЙ.РИ Ауыз қуысының гистологиясы
- Ә.Әубакіров Адам анатомиясы Атлас
- Google.com
- Yandex.com